

**ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»**

КОМРАТСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ДЕТЕРМІНАНТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ**

Міжнародна колективна монографія

**Київ
Інтерсервіс
2019**

Рекомендовано до друку:

Вченою радою Інституту економіко-правових досліджень НАН України
(протокол № 6 від 24.06.2019 року)

Вченою радою ФЕН Національного Університету «Києво-Могилянська Академія»
(протокол № 5 від 27.06.2019 року)

Рецензенти:

Котельник А. П. – доктор хабітат, професор, перший проректор з навчальної роботи
Молдавської економічної академії;

Насіров Е. – доктор наук, професор Академії державного управління при
Президентіві Азербайджанської Республіки;

Квілінський О.С. – PhD, професор Лондонської академії науки та бізнесу.

Авторський колектив:

Д.е.н., проф. Кудріна О.Ю., д.п.н., проф. Семеніхіна О.В. (підр. 1.1), д.е.н., проф.
Кіндзерський Ю.В. (підр. 1.2), д.е.н., проф. Болдирєва Л.М. (підр. 1.3), д.е.н., проф.
Мельникова М.В., к.е.н., доц. Тарасевич О.В., к.е.н. Градобоева Є.С. (підр. 1.4), к.е.н., доц.
Тарасевич О.В. (підр. 1.5), к.е.н., доц. Гоголь Т.В. (підр. 2.1), Бабенко О. (підр. 2.2), д.е.н.,
проф. Левитська А.П. (підр. 2.3), Лисенко Р.В. (підр. 2.4), д.е.н., проф. Фінагіна О.В., к.е.н.,
доц. Панкова Л.І., Потапенко Т.П. (підр. 2.5), Єремєєва Н.В. (підр. 2.6), д.е.н., проф.
Хамініч С.Ю., к.е.н. Матвісьць М.В., к.е.н., доц. Сокол П.М. (підр. 3.1), к.е.н., доц. Гасанов М.
(підр. 3.2), д.н.держ. упр., проф. Біла С.О. (підр. 3.3), д.е.н., проф. Дятлова В.В., Петрик І.В.
(підр. 3.4), к.е.н., доц. Сагірова А.С. (підр. 3.5), д.е.н., проф. Корж М.В., к.е.н., доц.
Суслєва Т.О., к.е.н. Маліношевська К.І., к.е.н., доц. Чуніхіна Т.С. (підр. 3.6), д.п.н., проф.
Магукова Г.І., д.е.н., проф. Коверга С.В. (підр. 3.7), к.е.н., доц. Коровіна О.В., к.е.н., проф.
Зайцева О.І. (підр. 3.8), к.е.н. Білик Т.Л., к.е.н., доц. Марусєй Т.В., к.е.н., доц.
Нісходовська О.Ю. (підр. 4.1), д.е.н., проф. Ковальчук С.В., к.і.н., доц. Дибчук Л.В.
(підр. 4.2), к.е.н., ст.н.с. Трушкіна Н.В. (підр.4.3), д.н.держ. упр., проф. Вольська О.М.
(підр. 5.1), Нестєров Г.Г. (підр. 5.2).

Детермінанти сталого розвитку економіки [Текст] : [Монографія]
X 90 / Під заг. ред. д.е.н., проф. Храпкіної В. В., д.ю.н., проф. Устименка В.А. –
К.: Інтерсервіс, 2019. – 264 с.

ISBN 978-617-696-983-9

Міжнародна колективна монографія присвячена дослідженню сучасного стану та
проблем сталого розвитку економіки, а також пошуку ефективних напрямів їх вирішення.

Рекомендується для науковців, аспірантів і викладачів закладів вищої освіти,
здобувачів економічних спеціальностей, працівників органів державного управління та
місцевого самоврядування, фіскальних органів.

Матеріали друкуються в авторській редакції. В монографії максимально зменшено
втручання в осяг та структуру відібраних матеріалів. Автори несуть відповідальності за
достовірність інформації, що включено до монографії.

© Інститут економіко-правових досліджень НАН України, 2019 р.
© Національний Університет «Києво-Могилянська Академія», 2019 р.
© Комратський державний університет, 2019 р.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

1.1. Теоретико-методологічні засади оптимізації методів управління промисловим потенціалом – складових механізмів стабілізації й зростання національної економіки	9
1.2. Індустріальна складова сталого розвитку: виклики формування в Україні в контексті деіндустріалізації економіки	16
1.3. Теоретико-методологічні аспекти логістичного забезпечення економічного розвитку агропродовольчого сектору України	29
1.4. Сфера житлово-комунальних послуг міста: особливості та можливості сталого розвитку	38
1.5. Комунальна сфера розвитку міста: проблеми управління персоналом	52

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ СИСТЕМИ Й МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

2.1. Обґрунтування моделі державного регулювання сталого розвитку сільських територій	63
2.2. Модель залежності інтегрального показника розвитку людського потенціалу та конкурентоспроможності виноробних підприємств Автономного територіального утворення Гагаузія	73
2.3. Стратегічні напрямки розвитку виноградарсько - виноробного туризму в Республіці Молдова	81
2.4. Стратегічні орієнтири розвитку ринку туристичних послуг в Україні	89
2.5. Дослідження розвитку будівельного комплексу в контексті формування регіональної кластерної політики України	96
2.6. Правове забезпечення сталої господарської діяльності в сфері енергетики	124

**РОЗДІЛ 3.
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ І МЕТОДИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

3.1. Формування інноваційної стратегії країни в умовах сталого розвитку економіки	134
3.2. Інноваційна діяльність в сфері сталого розвитку та модель Азербайджану	143
3.3. Інноваційна платформа «Індустрії 4.0» у забезпеченні сталого економічного розвитку	150
3.4. Сталий розвиток: методичні підходи та ключові показники оцінювання	160
3.5. Роль інноваційного потенціалу «розумного міста» у розвитку туристичних послуг	170
3.6. Стратегічні напрями інноваційного розвитку суб'єктів господарювання агропромислового комплексу	178
3.7. Інноваційні підходи формування стратегії сучасного підприємства	193
3.8. Сучасні інструменти діагностики діяльності підприємств в контексті політики сталого розвитку	202

**РОЗДІЛ 4.
МАРКЕТИНГ ЯК РИНКОВО-ОРІЄНТОВАНА КОНЦЕПЦІЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

4.1. Впровадження сучасних технологій маркетингу	214
4.2. Комунікаційна підтримка маркетингу в створенні інноваційної продукції	221
4.3. Зелена логістика як концепція сталого розвитку транспортно-логістичної системи в Україні	232

**РОЗДІЛ 5.
РОЛЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

5.1. Публічна влада у забезпеченні сталого розвитку територій	242
5.2. Економіко-правові проблеми містобудування: обсяг повноважень органів місцевого самоврядування	249

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СПІВАВТОРІВ МОНОГРАФІЇ	259
--	------------

CONTENT

CHAPTER 1 THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT

1.1. Theoretical and methodological foundations for optimization the management technique of industrial capacity – constituting mechanisms for stabilization and growth of national economy	9
1.2. Industrial component of sustainable development: challenges of formation in Ukraine in the context of economic deindustrialization	16
1.3. Theoretical and methodological aspects of logistic ensuring the economic development of agro-food sector of Ukraine	29
1.4. The sphere of housing and utilities services of the city: the peculiarities and opportunities for sustainable development	38
1.5. The municipal sphere of development of the city: the problems of personnel management	52

CHAPTER 2 MODERN SYSTEMS AND MODELS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT MANAGEMENT: LOCAL AND FOREIGN EXPERIENCES

2.1. Justification of the state regulation model of sustainable development of rural areas	63
2.2. The model of dependence of the integral indicator of human development and competitiveness of winemaking enterprises of the Autonomous Territorial Unit of Gagauzia	73
2.3. Strategic directions for the development of grape-growing and wine-making tourism in the Republic of Moldova	81
2.4. Strategic guidelines for the development of tourism market in Ukraine	89
2.5. Research on the development of the construction complex in the context of formation of regional cluster policy of Ukraine	96
2.6. The legal enforcement of sustainable economic activity in the energy sector	124

CHAPTER 3 INNOVATIVE APPROACHES AND METHODICAL TOOLS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

3.1. The establishment of the country's innovative strategy in the context of sustainable economic development	134

3.2. Innovative activity in the field of sustainable development and the model of Azerbaijan	143
3.3. The innovation platform “Industry 4.0” in ensuring sustainable economic development	150
3.4. Sustainable development: methodical approaches and key assessment indicators	160
3.5. The role of innovative capabilities of “the smart city” in the development of tourism services	170
3.6. Strategic directions for innovative development of entities of agro-industrial sector	178
3.7. Innovative approaches to the formation of strategy of a modern enterprise	193
3.8. Modern tools for diagnosing the enterprise activity in the context of sustainable development policies	202

CHAPTER 4

MARKETING AS A MARKET-ORIENTED CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

4.1. The implementation of modern marketing technologies	214
4.2. Communicative support of marketing in creating the innovative products	221
4.3. Green logistics as a concept of sustainable development of the transport and logistics system in Ukraine	232

CHAPTER 5

THE ROLE OF STATE AUTHORITIES AND LOCAL GOVERNMENT BODIES IN ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT

5.1. Public authorities in ensuring sustainable development of territories	242
5.2. Economic legal problems of urban development: the level of authority of local government bodies	249

ПЕРЕДМОВА

На сучасному етапі світового розвитку на вітчизняну економіку посилюється вплив національних та глобальних детермінант, які наразі призводять до численних внутрішніх диспропорцій, гальмують економічне зростання та, відповідно, актуалізують необхідність перегляду системи пріоритетів економічного розвитку України.

Новою парадигмою розвитку українського суспільства, яка є узгодженою з більшістю країн світу, є парадигма сталого розвитку. Її доцільно розуміти не лише в контексті зміни стосунків людини і природи задля розширення можливостей економічного зростання, а як скоординовану глобальну стратегію виживання людства.

Сталий розвиток економіки передбачає поєднання двох важливих аспектів: визнання пріоритетності економічних і соціальних потреб, важливих для виживання найбільш вразливих категорій населення, та водночас розуміння обмежень, серед яких в тому числі обмеженість природних ресурсів, необхідність більш раціонального й дбайливого ставлення до оточуючого навколишнього середовища.

Проблематика забезпечення сталого розвитку вже багато років знаходиться в центрі пильної уваги науковців і практиків, проте внаслідок її складності, багатоаспектності, важливості та ступеня впливу на розвиток суспільства багато її питань залишаються відкритими та потребують подальших досліджень. Дотепер не сформовано єдиного ставлення до феномена сталого розвитку, відсутній єдиний підхід до тлумачення поняття «сталий розвиток» як економічної категорії, різняться погляди науковців на типи сталості розвитку, на шляхи та механізми його забезпечення тощо. Тому проведене дослідження є актуальним та своєчасним.

У представленій монографії висвітлено теоретико-методологічні засади формування сталого розвитку економіки, досліджено сучасні системи й моделі управління сталим розвитком, розглянуто інноваційні підходи і методичні інструменти сталого розвитку, обґрунтовано маркетинг як ринково-орієнтовану концепцію сталого розвитку, визначено роль органів державної влади та органів місцевого самоврядування у забезпеченні сталого розвитку.

Представлені в монографії погляди та результати досліджень колективу авторів мають на меті вирішення ключових проблем сталого розвитку із урахуванням сучасної політичної та економічної ситуації в Україні та тенденцій і закономірностей розвитку світової економіки.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі та нормативно-правові акти з питань сталого розвитку, аналітичні матеріали, результати наукових розробок вітчизняних і зарубіжних вчених.

Ця монографія підготовлена колективом авторів, які досліджують проблеми сталого розвитку, зокрема: Д.е.н., проф. Кудріна О.Ю., д.п.н., проф. Семеніхіна О.В. (підр. 1.1), д.е.н., проф. Кіндзерський Ю.В. (підр. 1.2), д.е.н., проф. Болдирева Л.М. (підр. 1.3), д.е.н., проф. Мельникова М.В., к.е.н., доц. Тарасевич О.В., к.е.н. Градобоева Є.С. (підр. 1.4), к.е.н., доц. Тарасевич О.В. (підр. 1.5), к.е.н., доц. Гоголь Т.В. (підр. 2.1), Бабенко О. (підр. 2.2), д.е.н., проф. Левитська А.П. (підр. 2.3), Лисенко Р.В. (підр. 2.4), д.е.н., проф. Фінагіна О.В., к.е.н., доц. Панкова Л.І., Потапенко Т.П. (підр. 2.5), Єремєєва Н.В. (підр. 2.6), д.е.н., проф. Хамініч С.Ю., к.е.н. Матвієць М.В., к.е.н., доц. Сокол П.М. (підр. 3.1), к.е.н., доц. Гасанов М. (підр. 3.2), д.н.держ. упр., проф. Біла С.О. (підр. 3.3), д.е.н., проф. Дятлова В.В., Петрик І.В. (підр. 3.4), к.е.н., доц. Сагірова А.С. (підр. 3.5), д.е.н., проф. Корж М.В., к.е.н., доц. Суслова Т.О., к.е.н. Маліношевська К.І., к.е.н., доц. Чуніхіна Т.С. (підр. 3.6.), д.п.н., проф. Матукова Г.І., д.е.н., проф. Коверга С.В. (підр. 3.7), к.е.н., доц. Коровіна О.В., к.е.н., проф. Зайцева О.І. (підр. 3.8), к.е.н. Білик Т.Л., к.е.н., доц. Марусей Т.В., к.е.н., доц. Нісходовська О.Ю. (підр. 4.1), д.е.н., проф. Ковальчук С.В., к.і.н., доц. Дибчук Л.В. (підр. 4.2), к.е.н., ст.н.с. Трушкіна Н.В. (підр.4.3), д.н.держ. упр., проф. Вольська О.М. (підр 5.1), Нестеров Г.Г. (підр. 5.2).

Рекомендується для науковців, аспірантів і викладачів закладів вищої освіти, здобувачів економічних спеціальностей, працівників органів державного управління та місцевого самоврядування.

3. Daly, E. H. (2007). *Ecological Economics and Sustainable Development, Selected Essays of Herman Daly*. MPG Books Ltd: Bodmin, Cornwall.

4. Ben-Eli, M. (2015). *Sustainability: Definition and five core principles*. The Sustainability Laboratory: New York.

5. World bank. Retrieved from <http://wdi.worldbank.org/tables>

6. Report of the World Commission on Environment and Development: *Our Common Future*. (1987). Retrieved from https://www.are.admin.ch/are/en/home/sustainable-development/international-cooperation/2030agenda/unmilestones-in-sustainable-development/1987--brundtland-report.html#45_1472540548334_content_are_en_home_nachhaltige-entwicklung_internationale-zusammenarbeit_agenda-2030-fuer-nachhaltige-entwicklung_uno-_meilensteine-zur-nachhaltigen-entwicklung_1987--brundtland-bericht_jcr_content_par_tabs

7. Korchagina, E. V. (2012). *Metody otsenki ustoichivogo razvitiia regionalnykh sotsialno-ekonomicheskikh system [Methods for assessing the sustainable development of regional socio-economic systems]*. *Problemy Sovremennoi Ekonomiki – Problems Of The Modern Economy*, 1 (41), 67-71 [in Russian].

8. *Global indicator framework for the Sustainable Development Goals and targets of the 2030 Agenda for Sustainable Development*. (2018). Retrieved from https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%20refinement_Eng.pdf

9. *Sustainable Development Goals Ukraine. National Baseline Report*. (2017).

Retrieved from http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportEN_Web.pdf

10. *Derzhavna sluzhba statystyky v Ukraini [State Statistics Service in Ukraine]* Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/>

11. United Nation Statistics Division. Retrieved from <https://unstats.un.org/unsd/environmentgl/gesform.asp?getitem=467>

12. *Living Planet Index*. Retrieved from <http://livingplanetindex.org/home/index>

13. McRae, L., Deinet, S., Freeman, R. (2017). *The Diversity-Weighted Living Planet Index: Controlling Taxonomic Bias in a Global Biodiversity Indicator*. Retrieved from <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0169156>

14. *Human Development Index (HDI)*. United Nations Development Programme. Retrieved from <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>

15. *Genuine Progress Indicator (GPI)*. Retrieved from <https://www.investopedia.com/terms/g/gpi.asp>

16. *Green gross domestic product*. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Green_gross_domestic_product

17. Pillarisetti, J. R., Bergh, C.J.M. (2007). *Sustainable Nations: What do Aggregate Indicators Tell Us?* Retrieved from <https://papers.tinbergen.nl/08012.pdf>

3.5. Роль інноваційного потенціалу «розумного міста» у розвитку туристичних послуг

Інноваційний розвиток охоплює багато сфер – від мікрорівня (бізнес-структура, підприємство), до мезорівня – регіон, місто. У XXI ст. понад дві третини населення розвинених країн світу проживає у містах та на урбанізованих територіях. За оцінками ООН, у 2010 році у містах всіх

країн світу проживало понад 50 % населення, а у 2015 р. (за прогнозами), очікується, що понад 72 % населення планети Земля буде проживати у містах [1]. Саме тому основний економічний потенціал розвитку всіх країн світу буде зосереджено саме на території міст (столичних міст, великих та малих міст). У епоху постіндустріального розвитку переважна частина ВВП країн представлена послугами. До складу ринку послуг традиційно належать транспортні, торговельні, фінансові, інформаційні, освітні, медичні та ін. Особливу роль на ринку послуг відіграють туристичні послуги, які не тільки дозволяють створити велику кількість нових робочих місць, але й формують на місцевому рівні «точки росту», залучаючи до розвитку сфери туризму інші галузі та сфери – від транспортних перевізників, готелів, ресторанів і до сфери розваг, індустрії креативного бізнесу, у т.ч. музеї, художні галереї, виставкові експозиції та ін. Саме міста з їх наявним історичним, культурно-розважальним та інфраструктурним потенціалом у XXI ст. стануть центрами розвитку туризму, що має вагомий економічний значення для сталого економічного зростання країн світу.

Міста всіх країн світу, що у XXI ст. прагнуть стати конкурентоспроможними та успішними, у переважній своїй більшості перетворюються на «розумні міста», які у своєму розвитку синергетичне поєднують економічні, екологічні та соціальні «маяки» для реформування.

Концепція «розумного міста» виникає наприкінці 1990-х років XX ст. в країнах Європейського Союзу, у Канаді, Японії, у Скандинавських країнах. У ЄС «розумне місто» розглядають як частину «зеленого» зростання міських територій, що органічно поєднує екологізацію економіки міста, «зелене» будівництво, розвиток відновлюваної енергетики, а також екологічну утилізацію твердих побутових відходів (ТПВ), заощадливе споживання води, природних ресурсів. Розвиток «розумного міста» у XXI ст. тісно пов'язаний із розвитком інновацій, нових цифрових та ІТ-технологій. Так, запровадження «зелених» інновацій у «розумному місті» стосується пріоритетних напрямків: оптимізації планування розвитку міських територій; проведення просвітницької роботи серед населення щодо популяризації ідей «зеленої економіки»; підтримка розвитку у місті відновлюваної енергетики (у т.ч. сонячних панелей), інноваційних систем енергопостачання і екологічно-безпечного транспорту (електромобілів, екологічного громадського транспорту); збільшення у містах кількості озелених площ, парків, «зелених зон» відпочинку [2]. Вагомий потенціал для розвитку «розумного міста» відкриває використання Індустрії 4.0», в основі якої перебуває цифрова економіка та інформатизація бізнесу (від ІТ-технологій, медіа та телекомунікацій до дорнів і «віртуальної реальності»).

Концепція «розумного міста» знайшла втілення у нормативно-правових актах розвинених країн світу. Так, у 1990 р. у Великій Британії було ініційовано систему оцінки будинків BREEAM (Building Research Establishment Environmental Assessment Method). На початку XXI ст. законодавчі рішення щодо розвитку «розумного міста» було прийнято у Гонконгу (HK-BEAM – Hong Kong Building Environmental Assessment Methods), США (U.S. LEED – Leadership in Energy and Environment Design), Японії (CASBEE – Comprehensive Assessment System for Building Environmental Efficiency), Австралії (Green Star), у Китаї (GBL – Green Building Label) [2; 3]. У всіх вищезазначених країнах світу розвиток «розумних міст» тісно пов'язується із розвитком інновацій, цифрової економіки та з розвитком технологій «Індустрії 4.0».

Як свідчить світовий досвід господарювання, особлива увага у концепції «розумного міста» приділяється вирішенню енергетичної проблеми, адже саме мешканці міст споживають до 75 % від обсягів світового споживання енергетичних ресурсів. Понад 80 % від загального обсягу викидів парникових газів (CO₂) припадає на найбільші мегаполіси світу: Токіо, Нью-Йорк, Ріо-де-Жанейро, Лондон, Франкфурт-на-Майні та на всі міста-мільйонники. Зокрема, для розвитку туристичної сфери у містах майбутнього важливо знизити собівартість туристичних послуг за рахунок відмови від традиційних (вуглецевих) джерел енергії, вирішити проблему утилізації сміття (ТПВ), у т.ч. і шляхом вироблення енергії, гарячої води за рахунок переробки ТПВ у містах. Для безпеки життєдіяльності всіх мешканців міст та для успішного розвитку туризму у «розумних містах» має бути забезпечено сучасне водопостачання, наявна чиста питна вода, створено системи «повторного», «кругового» використання вже використаної питної води (наприклад – для «крапельного зрошування» насаджень у «зелених зонах».

«Розумне місто» («smart city») розвивається на принципах ресурсозбереження та раціонального споживання всіх видів ресурсів, екологізації виробництва та забезпеченні комфортного, безпечного проживання людини на території міст. «Розумне місто» – це місто, в якому традиційні системи управління та життєзабезпечення працюють на основі використання переваг інновацій та економіки знань. Так, за рахунок «цифрової економіки», інформаційно-комунікаційних технологій оптимізується процес надання публічних послуг, послуг у сфері освіти та охорони здоров'я, а також – інформаційних послуг. Зокрема, представлення на вулицях міста «точок» надання інформаційних послуг, у т.ч. на основі використання ІТ-технологій, QR-кодів та іншої інформаційної бази (у т.ч. «Інтернету цінностей»), що виникає на основі ІТ та технології блокчейн – Internet of Value (IoV) та «Інтернету усього» – Internet of Everything (IoE)), дуже важливо для розвитку туризму, оскільки

надає туристам «підказки» про туристичні маршрути, туристичні об'єкти відвідування, про ресторани, кафе та про їх меню, а також про інші «точки» відпочинку та розваг для туристів. У сучасних містах країн ЄС, у Японії, США ін. вже сьогодні у музеях та художніх галереях використовуються технології «Індустрії 4.0», такі як віртуальна реальність (VR) – створення за допомогою комп'ютерної графіки та «комп'ютерної симуляції» 3D зображення, наприклад – зображення віртуального екскурсовода, гіда, що проводить екскурсію по музеям та художнім галереям [3]. Консультанти, створені на основі віртуальної реальності (VR), корисні і на вулицях міст, виконуючи функцію гіда, консультанта для туристів, гостей та мешканців міст.

«Розумне місто» потребує інноваційних підходів до розбудови транспортно-транзитної інфраструктури, розв'язання логістичних проблем пересування туристів та всіх мешканців міста у межах міста та у пригороді. Це потребує нової якості та екологічності міського транспорту, оновлення системи транспортного забезпечення міст. Зокрема, завдяки «Індустрії 4.0» у XXI ст., поряд із екологічним міським транспортом, електромобілями, швидко розвивається сектор «таксі-дронів», «таксі-роботів», громадського транспорту, що управляється роботами та штучним інтелектом.

Всі види послуг у «розумному місті» – від консалтингу, торгівлі, до надання публічних послуг, е-врядування, туристичних послуг та ін. між собою тісно взаємопов'язані, а бізнес, що надає такі послуги керується принципами екологізації та раціонального використання обмежених природних ресурсів. Разом з тим, перспективним є формування у «розумних містах» кластерів, що органічно поєднують у собі декілька сфер та галузей. Так, туристичні кластери у містах залучають до свого розвитку майже всю сферу міського господарства (від об'єктів туристичних відвідувань, до готелів, ресторанів, транспортних підприємств, медичних та рекреаційних установ тощо).

«Розумне місто» органічно поєднує у собі наступні складові: «розумну економіку» (smart economy); «розумне переміщення» (smart mobility); «розумних людей» (smart people); «розумне життя» (smart living); «розумне врядування» (smart governance) [3]. Всі ці складові є необхідними умовами для успішного розвитку туристичних послуг у містах. Так, «розумна економіка» ґрунтується, переважно, на розвитку цифрової економіки, орієнтована на зростання продуктивності праці, на розвиток інноваційно-технологічного виробництва товарів та послуг. Її ознакою є раціональне виробництво та споживання, що не загрожує природі та людині. «Розумне місто» потребує і «розумного переміщення», оптимальних транспортно-транзитних логістичних розв'язок, у т.ч. для обслуговування туристів. Всі «розумні міста» пов'язують перспективи

своїї діяльності з розвитком людського капіталу. «Розумні люди» у XXI ст. повинні мати навички роботи з ІТ технологіями, сприяти підвищенню рівня освіченості, кваліфікації, розвивати креативні індустрії, розробляти та впроваджувати інновації. Для розвитку туристичної сфери потрібні фахівці, що мають високий рівень освіти (насамперед, вищої освіти), володіють іноземними мовами. «Розумне життя» передбачає раціональне споживання у містах товарів та послуг, налагодження переробки ТПВ, широке використання інформаційно-комунікаційних технологій для всіх сфер – у т.ч. для покращення економіки здоров'я, культурного розвитку та безпеки людини. Важливу роль для розвитку міст відіграє «розумне врядування», що передбачає інноваційні підходи публічного управління, прозорість процедур прийняття рішень, організацію е-врядування на рівні міста для забезпечення його нормального та безпечного функціонування. Найважливішою складовою проектування «розумного міста» є «розумне довкілля» (smart environment), що має тісний зв'язок із відновлюваною енергетикою, енергоефективністю.

Практичного втілення ідеї «розумного міста» отримали у країнах Європи. Європейським Союзом у 2009 р. було затверджено «Промислову ініціативу щодо «розумних міст та спільнот» на період 2011 – 2020 рр.» (Smart Cities and Communities Industrial Initiative) (чинна з 21 червня 2011 р.). Відповідно до цього документу йдеться про рамкові ініціативи для розвитку міста: ініціатива вітрової та сонячної енергетики, зростання енергоефективності та забезпечення екологічної безпеки в енергетиці й на транспорті [3].

У країнах ЄС вимоги до «розумних міст» стандартизовані. Нормативна база для системи «розумне місто» зведена в каталог міжнародних норм ISO 37100:2016. Документ передбачає 100 показників, які розміщені в 17 тематичних напрямках, пов'язаних із різними аспектами функціонування міста. Показники поділені на обов'язкові, які мають виконуватись у місті, та рекомендаційні (факультативні). Стандарти ISO 37100:2016 охоплюють: економіку, освіту, енергетику, екологію, фінанси, протипожежний і аварійний захист, органи державного управління, охорону здоров'я, дозвілля, безпеку, житло, поведіння з ТПВ, комунікації та інновації, транспорт, міське планування, каналізацію, водопостачання та санітарні служби [4]. Уніфікація, стандартизація умов та параметрів розвитку та надання всіх різновидів послуг на засадах сталого розвитку, з урахуванням екологізації виробництва є важливим напрямком розвитку «розумних міст» у XXI ст.

У XXI ст. розвиток туристичного потенціалу міст потребує задіяння потенціалу міжнародного співробітництва, у т.ч. у сфері інституційної співпраці, обміну досвідом, розробки та впровадження спільних муніципальних проєктів та заходів, управлінських механізмів задля

забезпечення переходу міст до сталого розвитку та «розумного зростання». Популярності у світі набуває спільне проведення міжнародних муніципальних культурних заходів – фестивалів, форумів, театральних сезонів, виставок, ярмарок, що є надзвичайно привабливим для туристів. Корисним для розвитку туристичної сфери та створення міжнародних туристичних кластерів є реалізація міжмуніципальних та міжміських міжнародних проєктів: розбудова транспортно-транзитних магістралей, об'єктів «розумної», екологічної енергетичної інфраструктури та сучасної інформаційної інфраструктури, сучасної «розумної» туристичної сфери, готелів, ресторанів та інших туристичних об'єктів.

У XXI ст. міжнародна співпраця міст виходить на рівень розробки та впровадження проєктів сталого розвитку, розбудови «розумних міст». У світовій практиці важливу роль для просування різноманітних проєктів сталого розвитку на міжнародному рівні відіграють: ініціатива C40-Smart Cities, міжнародна мережа «Місцеві органи влади за сталий розвиток» (ICLEI) і «Глобальна Угода мерів», що ставлять за мету прискорити перехід міст всіх країн світу до стану «розумного міста». У всіх «розумних містах» особливо велика увага приділяється розвитку туризму, який часто називають «невидимим експортом», адже туристи завжди залишають в країні великі суми грошових коштів на сувеніри, на відвідування музеїв та ресторанів, на розваги.

Таблиця 3.9

Країни-лідери у сфері виїзного туризму, 2018 р.

Країна	Кількість міжнародних поїздок, млн. осіб	Питома вага країни (у відсотках, %).Світ в цілому – 100 %
Німеччина	163,5	10,2 %
Японія	141,5	8,8 %
Китай	138,0	8,6 %
США	123,5	7,9 %
Великобританія	96,1	6,0 %
Франція	37,6	2,3 %

Примітка: складено за даними [5].

Міжнародне об'єднання міст «C40 Cities Climate Leadership Group» ставить за мету використати потенціал міжнародного муніципального співробітництва не тільки для досягнення цілей сталого розвитку, але й для активізації розвитку туристичної сфери. Організація C40 представляє понад 90 найбільших міст світу з населенням понад 700 млн осіб. Країни-члени C40 часто проводять міжмуніципальні комунікативні заходи, у т.ч. конференції, семінари і вебінари у т.ч. на основі Інтернет-платформ, що сприяє розвитку ділового туризму та бізнес-туризму. Зокрема, «розумні

міста» С40 поєднують органи та представників міської влади, муніципалітетів, місцевого самоврядування, громадських організацій; надають технічну допомогу всім зацікавленим особам, представникам муніципалітетів та міст з метою впровадження проектів сталого розвитку та «розумного зростання», у т.ч. шляхом доступу до фінансових ресурсів (грантів, коштів спеціалізованих фондів) [6].

Інституційне об'єднання міст ICLEI об'єднує понад тисячу великих і малих міст 84 країн світу, зорієнтує міста рухатись до до низьковуглецевого, екологічного, електромобільного, «зеленого» і «розумного» майбутнього. Зокрема, ICLEI забезпечує міжнародний обмін досвідом міст у сфері залучення туристів до в'їзного туризму, підтримує інституційні зв'язки міст для забезпечення спільних міжнародних фестивалів, культурних заходів для залучення туристів, у т.ч. на рівні транскордонного співробітництва та розвитку транскордонних туристичних маршрутів, залучає до цього процесу бізнес-структури, сприяє формуванню стратегічних альянсів міст задля вирішення проблем переходу до сталого розвитку у різних сферах господарювання [7].

Таблиця 3.10

Країни-лідери в'їзного туризму, 2018 р.

Країна	Кількість міжнародних поїздок, млн. осіб	Питома вага країни (у відсотках, %). Світ в цілому – 100 %
Китай	287,1	12,6 %
США	132,4	9,4 %
Франція	93,3	5,8 %
Іспанія	71,0	4,4 %
Гонконг	59,3	3,7 %

Примітка: складено за даними [5].

Міжнародне об'єднання муніципалітетів «Угода мерів» (Covenant of Mayors, CoM) ставить за мету розвиток у містах сталої енергетики, зменшення у містах викидів CO₂ (щонайменше на 20% до 2020 року), сприяння «зеленому» економічному зростанню та підвищенню якості життя. Понад 9261 міст світу, у яких проживає близько 8 млн. осіб (це більш ніж 10,50 % від загальної кількості населення Землі), взяли на себе зобов'язання у рамках «Глобального договору мерів з клімату та енергетики» забезпечити для мешканців міст надання якісних суспільних послуг, ІТ-послуг; здійснити перехід до відновлюваних джерел енергії, створити нові «зелені» робочі місця, розвивати сучасну екологічно-безпечну інфраструктуру міст, підвищити конкурентоспроможність бізнесу та туристичного бізнесу у містах за рахунок впровадження інновацій [8].

В країнах ЄС увага до розвитку «розумних міст» відповідає положенням програмного документу стратегії сталого розвитку «Європа-2020». У ЄС підтримується міжнародна співпраця муніципалітетів для розвитку «розумних міст». Популярності у ЄС набула Європейська програма Міжнародної міської співпраці (IUC), яка формує цілі міжнародних угод з питань сталого розвитку «розумних міст» та підтримки розвитку «розумного туризму» та розбудови «розумної» туристичної інфраструктури у містах ЄС. В рамках програми IUC відбувається співробітництво муніципалітетів країн ЄС задля переходу до «розумного зростання» на рівні окремих міст, між містами (city-to-city) та на міжнародному рівні міжмуніципального співробітництва [2; 9].

Таким чином, розвиток «розумного міста» у XXI ст. ґрунтується на інноваціях, на використанні ІТ-технологій, технологій «Індустрії 4.0». «Розумні міста» світу концентрують свої зусилля на розвитку «розумної енергетики» (у т.ч. відновлюваної), «розумної інфраструктури» – транспортної, соціальної, інформаційної, на розвитку туристичних послуг, туристичного бізнесу в «розумних містах» всіх країн світу. Всі складові розвитку «розумного міста» – від впровадження «розумного врядування» та інноваційних форм цифрової демократії, е-врядування і до модернізації міської транспортної інфраструктури та транспорту, що орієнтується на зменшення забруднення повітря (викидів CO₂), на перехід до екологічно безпечного транспорту (до електротранспорту) та до оптимального використання транспортної інфраструктури (доріг, стоянок), вирішення проблем транспортних заторів – позитивно позначається на розвитку туризму у «розумних містах». Важливим є налагодження у «розумних містах» сучасної, інноваційної системи надання інформації про туристичні об'єкти, розвиток туристичної сфери за допомогою інноваційних технологій «Індустрії 4.0» та ІТ-технологій. Перспективним для «розумних міст» є використання ІТ, QR-кодів та інших інформаційних технологій, у т.ч. Internet of Value (IoV), Internet of Everything (IoE), віртуальної реальності (VR), роботів, дронів, інших технологій «Індустрії 4.0», за допомогою яких туристам надається інформація та «підказки» про туристичні маршрути, туристичні об'єкти, забезпечується комфорт та безпека під час туристичних турів та відвідувань. За допомогою віртуальної реальності (VR), ІТ, комп'ютерної графіки в розвинутих країнах світу вже застосовуються віртуальні екскурсиводи, роботи-консультанти, які проводять для туристів тематичні екскурсії, надають інформацію та консультації. Розвиток туристичних послуг в «розумних містах» часто супроводжується створенням туристичних кластерів, забезпечує зайнятість та економічне зростання. Розвиток «розумних міст» відкриває для людства нові можливості переходу всіх сфер господарювання до сталого розвитку, гарантує новий тип сталого

економічного зростання, що дбає про безпеку життєдіяльності та добробут майбутніх поколінь у XXI ст.

Список використаної літератури:

1. UN report World Population Ageing 1950 – 2050. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.un.org/esa/population/publications/worldageing19502050/>
2. EPIC Roadmap for Smart Cities / European Platform for Intelligent Cities (EPIC) // ICTPSP [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epic-cities.eu/sites/default/files/documents/20Cities.pdf>
3. Smart Cities and Communities Industrial Initiative [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0519:FIN:EN:PDF>
4. The International Organization for Standardization. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iso.org/obp/ui#iso:std:iso:37120:ed-1:v1:en>
5. UNWTO. World Tourism Organization. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/>
6. Офіційний сайт організації C40 Cities Climate Leadership Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.c40.org>
7. Офіційний сайт ICLEI «Місцеві органи влади за сталий розвиток» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iclei.org>
8. Офіційний сайт ініціативи «Угода мерів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.covenantofmayors.eu/en/>
9. The Smartest Cities In The World In 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.forbes.com/sites/iese/2018/07/13/the-smartest-cities-in-the-world-in-2018/#2d9965cd2efc>

3.6. Стратегічні напрями інноваційного розвитку суб'єктів господарювання агропромислового комплексу

Інноваційна активність підприємств є базовою передумовою сталого розвитку галузі. Сталий розвиток об'єктів інфраструктури агропромислового комплексу (АПК) є необхідною умовою ефективності функціонування сільського господарства в цілому. Стратегічним напрямком інноваційного розвитку суб'єктів господарювання АПК є конкурентоспроможність товарів та якість через формування необхідних умов для виробництва. Для реалізації інноваційної діяльності підприємств АПК необхідно створити сприятливі умови у вигляді зміцнення виробничої інфраструктури, прийняття законів і підзаконних актів в інтересах підприємств АПК, підтримки АПК з боку державних і регіональних органів влади. У той же час слід зазначити, що, сприйнятливість бізнесу до інновацій залишається низькою. Як правило, недостатній рівень інноваційної активності пояснюється слабким фінансовим, організаційним, економічним і інформаційним забезпеченням

даного процесу. Таким чином, особливий інтерес сьогодні викликає проблема оцінювання результативності інноваційного розвитку суб'єктів господарювання АПК.

Визначення та запровадження пріоритетних напрямів розвитку можливо при застосуванні методичних підходів до оцінювання результативності інноваційної діяльності підприємств АПК, які направлені на забезпечення сталого розвитку АПК.

Забезпечення сталого інноваційного розвитку суб'єктів АПК дозволить використання сукупності заходів: вдосконалення законодавчої бази на державному рівні; розвиток регіональних програм інноваційного розвитку, а також підтримка інноваційних підприємств АПК і окремих проектів.

Удосконалення нормативно-правової бази інноваційного процесу в АПК повинно включати механізми, ряд нормативно-правових документів та законопроектів, прийняття яких буде здійснюватися науково-технологічним розвитком АПК. Запропонована специфікація інноваційних процесів в агропромисловому комплексі, що поєднує класифікацію типів інновацій в АПК, запропоновані шляхи підвищення інноваційної активності в аграрному секторі для сталого розвитку.

Найважливіше місце в економіці країни займає агропромисловий комплекс, від рівня розвитку якого залежить стан інших галузей економіки. Специфіка сільського господарства обумовлюється виробництвом продуктів харчування як основи життєдіяльності людей і відтворення робочої сили, виробництвом сировини для багатьох видів невиробничих споживчих товарів і продукції виробничого призначення. Одним із напрямків розвитку підприємств АПК є інноваційний тип господарювання, який характерний для постіндустріального суспільства, його нової технологічної бази, сучасного етапу НТП. Інноваційний чинник став стратегічним засобом розвитку суспільств і економік. На сучасному етапі світогосподарського розвитку економічний розвиток країн визначається не природними ресурсами і не обсягами промислового виробництва, а сукупною здатністю суб'єктів господарювання до впровадження нових ідей з метою задоволення споживчого попиту в певних товарах чи послугах. Важливим напрямком стратегій інноваційного розвитку підприємств АПК є організаційне забезпечення даного виду діяльності, важливою складовою якого виступає стимулювання і захист інтелектуального продукту, зміст якого в широкому розумінні полягає в охороні інтелектуального потенціалу.

Вирішення поставлених перед АПК завдань можливо тільки в руслі інноваційного розвитку. До основних напрямів інноваційної політики відносяться: забезпечення правового регулювання інноваційного розвитку та захисту інтересів його учасників; здійснення прямої і непрямої

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СПІВАВТОРІВ МОНОГРАФІЇ:

Біла Світлана Олексіївна – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу Національного авіаційного університету;

Болдирєва Людмила Миколаївна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту і логістики Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

Вольська Олена Михайлівна – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічного управління та адміністрування Херсонського державного аграрного університету;

Дятлова Валентина Васиївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності Донецького державного університету управління;

Зайцева Олена Іванівна – кандидат економічних наук, професор кафедри менеджменту та маркетингу Херсонського національного технічного університету;

Кіндзерський Юрій Вікторович – доктор економічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»;

Ковальчук Світлана Володимирівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри маркетингу та торговельного підприємництва Хмельницького національного університету ;

Коверга Сергій В'ячеславович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту Донбаського державного педагогічного університету;

Корж Марина Володимирівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу Київського національного торговельно-економічного університету ;

Кудріна Ольга Юрійівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бізнес-економіки та адміністрування Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка;

Левитська Алла Петрівна – доктор економічних наук, професор, Директор Інноваційного центру InnoCenter Комратського державного університету;

Матукова Ганна Іллівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та публічного адміністрування Криворізького економічного інституту Державного вищого навчального закладу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана;

Мельникова Марина Віталіївна – доктор економічних наук, старший науковий співробітник, доцент, провідний науковий співробітник відділу

економіко-правових проблем містознавства Інституту економіко-правових досліджень Національної академії наук України;

Муртаза Гасанов – доктор філософії з політичних наук, доцент, викладач кафедри Державної служби та кадрової політики Академії Державного Управління при Президентові Азербайджанської Республіки;

Семеніхіна Олена Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри інформатики Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка;

Фінагіна Оlesia Валентинівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету;

Хамініч Світлана Юрійвна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної теорії та маркетингу Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Храпкіна Валентина Валентинівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу та управління бізнесом Національного університету «Кієво-Могилянська академія»;

Білик Тетяна Леонівна – кандидат економічних наук, проректор з навчальної, науково-інноваційної та міжнародної діяльності Подільського державного аграрно-технічного університету;

Гоголь Тетяна Василівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування Подільського державного аграрно-технічного університету;

Градобосва Єлизавета Сергіївна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу економіко-правових проблем містознавства Інституту економіко-правових досліджень Національної академії наук України;

Дибчук Людмила Василівна – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри маркетингу та підприємництва Вінницького кооперативного інституту;

Єремєєва Наталія Валеріївна – кандидат юридичних наук, завідувачка відділу економіко-правових досліджень проблем економічної безпеки Інституту економіко-правових досліджень Національної академії наук України;

Коровіна Олена Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського;

Маліношевська Катерина Іванівна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри маркетингу Київського національного торговельно-економічного університету;

Марусей Тетяна Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій Подільського державного аграрно-технічного університету;

Матвієць Максим Володимирович – кандидат економічних наук, керівник групи стратегічного планування самостійної науково-дослідної лабораторії ДП «КБ «ПІВДЕННЕ» ім. М.К. Янгеля;

Нісходовська Олена Юрійвна – кандидат економічних наук, доцент, асистент кафедри економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності Подільського державного аграрно-технічного університету;

Панкова Людмила Іллівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування Черкаського державного технологічного університету;

Сагірова Аліна Спартаківна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туризму, Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет» (м. Маріуполь);

Сокол Поліна Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, т. в. о. завідувача кафедри економічної теорії та маркетингу Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Суслова Тетяна Олегівна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри маркетингу Київського національного торговельно-економічного університету;

Тарасевич Олена Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, завідувач відділу економіко-правових проблем містознавства Інституту економіко-правових досліджень Національної академії наук України;

Трушкіна Наталія Валеріївна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики та розвитку підприємництва Інституту економіки промисловості НАН України;

Чуніхіна Тетяна Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу Київського національного торговельно-економічного університету;

Бабенко Олена Іллівна – викладач кафедри економіки Комратського державного університету;

Лисенко Роман Володимирович – аспірант Київського університету ринкових відносин;

Нестеров Геннадій Геннадійович – науковий співробітник відділу економіко-правових проблем містознавства Інституту економіко-правових досліджень Національної академії наук України;

Петрик Ірина Вікторівна – асистент Донецького державного університету управління;

Потапенко Тетяна Петрівна – здобувач Черкаського державного технологічного університету.

Наукове видання

**ДЕТЕРМІНАНТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ**

монографія

Підписано до друку 09.07.2019 р.
Формат 60x84/16. Друк офсетний.
Гарнітура TimesNewRoman. Умов. друк. арк.: 15.3
Наклад прим.: 500. Замовлення № 0907/19

Видавець: ТОВ «НВП «Інтерсервіс»,
м. Київ, вул. Бориспільська, 9,
Свідоцтво: серія ДК № 3534 від 24.07.2009 р.

Виготовлювач: СПД Андрієвська Л.В.
м. Київ, вул. Бориспільська, 9,
Свідоцтво: серія В03 № 919546 від 19.09.2004 р.